

POŠTENA PLAČANA V GOTOVINI.

MIENTOR

LETN. 24
1936-1937
Štev. 5

Vsebina 5. številke:

Leopold Stanek, Skrbimo za lepoto besede 97 / Ivan Čampa, Kadar srce zacvete... 99 / Janko Mlakar, Spomini 102 / Aleksandrovna, Iz dežele bajk in pripovedk 105 / Janošna, Trenutek na vasi 109 / Milan Mažetov, Tema 109 / Zvonimirov, Ej 109 / Anton Gregorč, V drvarnici 110 / Jože Dular, Literat 111 / France Kunstelj, Drama življenja 113 / Marija Lvenčarska 115 / Milan Mažetov, Pogovor 115
OBZORNIK: Nove knjige 116 / Pomenki 118 / Zanke in uganke 120

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinjskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavlja vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom vsakega 1. v mesecu. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odg. Vinko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska tiskarna Tiskovnega društva v Kranju.

Celoletna naročnina za dijake Din 30., za druge in zavode Din 40. Posam. številka Din 4.—. Plačuje se naprej. — Štev. ček. računa pri poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit. 10.— za dijake, Lit. 15.— za druge; za Avstrijo: S 4.— za dijake, S 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma avstrijskih čekovnih položnicah „Katoliških misijonov“ v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plaćati pa morajo vso naročnino z vse naročene izvode pred izidom šeste številke vsakega letnika.

Dr. Ivan Pregelj -

PLEBANUS JOANES

(VIKAR JANEZ)

Roman, ki ga je označila vsa književna ocena za eno najmočnejših in najboljših slovenskih pripovednih del, opremljen z nujnim tolmačem tujih izrazov, glede zgodovinskih in krajevnih motivov i. p., naj bi imel

VSAK DIJAK!

Zato je tudi cena **za dijake** znižana, da si more knjigo vsak nabaviti; stane broširana **Din 7.50.**

TISKOVNO DRUŠTVO V KRANJU r.z.z.o.z.

LEOPOLD STANEK:

SKRBIMO ZA LEPOTO BESEDE!

Prešeren pravi v svojem pismu Stanku Vrazu (Pristavek Smoleto-rovemu pismu, Ljubljana 26. oktobra 1840) to-le: „ — — — mislim — — — — —, da je treba vse, kar je vzkliko, pustiti do dneva žetve, da bo Gospod na sodnji dan mogel ločiti dobro od slabega.“

S temi in s svojim delom je naš genij jasno ter dokončno udaril pečat upravičenega obstoja jeziku, ki ga govori slovenska mati. Torej ne samo radi ljubezni do Prešerna, ki se zdi po vsakem branju najmodernejši slovenski pesnik, predvsem zaradi ljubezni do materinščine se hočeš naučiti pravilnega branja in lepega pisanja slovenščine. Če pa to odkrito želiš, boš moral nositi žrtev.¹ Učiti se moraš ljubezni do materinščine, ljubezni, ki se naj kaže v dejanju. Ta ljubezen se izraža tudi v tenkem čutu celo v malenkostih. Ta ljubezen naj bo končno naš narodni ponos!

Srednješolec si in se želiš priučiti pravilnemu branju. Vedi, da je pravilno branje umetniških del umetnost, ki je ne doume niti vsak, ki je prestal zrelostni izpit. Nihče pa, ki ne zna brati, se ne nauči pisati. Dobro brati se pravi: 1) ne preveč brati. Osvoboditi se moraš bolezni tako zvanega „požiranja“, da boš mogel tudi sam opazovati na znotraj in na zunaj, torej sodelovati. 2) beri počasi, kakor slišiš dobrega predavatelja ali izvežbanega napovedovalca. Saj bo dovolj, če mesečno prebereš poleg svojega šolskega dela eno knjigo. Beri seveda samo umetnine. Nikdar nisem prebiral „šunda“, niti za pouk v tujem jeziku, in ni mi žal zanj, saj me še čaka toliko vrednot. Ker vsako delo predelam do podrobnosti in izpišem, ga navadno ne berem večkrat, saj mi je za vselej ostalo v spominu. 3) beri glasno ali tako, da slišiš vsaj z notranjim ušesom. Vglobi se v knjigo, išči zvez z drugimi prebranimi deli, končno z lastnimi doživetji in čudil se boš, koliko si pridobil iz ene same knjige. Ni na-

¹) Naslednje misli so v glavnem povzete iz Dudena, Stilwörterbuch, kjer dr. Ewald Geissler v uvodu govori o „nemškem stilu“ (vabilni klici in svarila). Pri nas so o stvari pisali in govorili Finžgar, Meško, Debevec, Samsa, Šolar, mnogo šolnikov in ljubiteljev naše besede.

mreč važno za tvoje enkratno bivanje na zemlji, da prebereš, oziroma skušaš vse prebrati, so stvari, nekakšne usedline, ki so skupne večini velikih in globokih del. In po takih umetninah moraš segati. Ne za to, da ob njih ugotoviš „nil novi“, ampak da doumeš, da si v občestvu velikega človeškega duha. 4) izpisuj si pridno lepa mesta, napiši si vedno vsebino ali mesta, ki ti v klenem slogu povedo jedro vse umetnine. Od pete gimnazije sem delal tako in danes z ljubeznijo ugotavljam pravilnosti in napake svojega gledanja pred več kot 10 leti — bilo je moje zorenje.

Tako ti bo sprejemanje besede v pouk, v lastno obrazovanje in ustvarjanje. Po takem spoznavanju materinščine, po polaganju važnosti na izražanje, na moč posameznih besednih vrst (pazi: slovenščina je na glagolu bogata!) ne boš pisal nobenih jezikovnih neumnosti, se boš izogibal papirnih izrazov, ki so jih dnevni časopisi in različni zapisniki polni. Spoznal boš, da so največje jezikovne neumnosti tujke, ki se že dolgo in globoko zajedajo v telo našega jezika. „Neumnosti so“, pravi Geisler, „ker izvirajo iz omejenosti v znanju materinščine.“ Je nekaj nepogrešljivih tujk (n. pr. politika!), a le malo, večina jih je v znanstveno - strokovnem jeziku, ne v ljudskem (ideja, teorija). Dopustne so one, ki so se vrinile in udomačile po naši lastni lenobi (pedant, propaganda) in bi jih v prehodni dobi mogli in morali izriniti s slovenskimi izrazi. Nedopustne so one, kjer imamo domač izraz, a pravimo, da ni dovolj krepak (direktno — naravnost, material — snov). Izražaj se torej brez tujk in videl boš, da bo lepše. Mogoče se ti celo posreči, da boš obogatil svojo jezikovno tvornost in slovenski jezik. Razumem, da se hočeš v nalogi postaviti s tujko, a vedi, da si v tem — smešen!

Ohrani višino sloga: zgoraj je svečani „visoki“ slog, spodaj „nizki“, vmes pa mnogo stopenj vsakdanjega govora. Vsaktera višina pa zahteva svoje jezikovne posebnosti, izgovor, besedni zaklad in stavek. Mešanje vpliva smešno. Takšna spaka nastane posebno, če česa na pravilnem mestu ne navajaš, kar si bral. Stavki naj ti bodo jedrnat, kratki, jasni in pregledni, torej ne prevelika mešanica glavnih in stranskih.

Piši preprosto! Največje umetnine so pisane najbolj preprosto, so življensko resnične ali „široke“, kot pravimo. Kjer si torej pisal v prvem ognju tri besede zapovrstjo, n. pr. samostalnike na koncu stavka, premisli, če ne zadostujeta dve ali celo ena. Naša nova književnost v tem mnogo greši. Kjer si rabil prilastek, premisli, če samostalnik (samo — stalnik!) brez njega ni učinkovitejši. Po trije se včasih tščijo in najčesče pomenijo zadrego, ker še ne obvladaš pojma in iščeš pravi izraz, kar bi pa moral opraviti že v mislih in šele potem seči po peresu. Kadar nam samostalnik pove polno vsebino, nas prilastek pri enotnem vtisu celo moti. Kadar pa je potreben, nam pove, da je samostalnik šibak in da potrebuje dopolnilo.

Tudi se ne izražaj netočno: „govorim tiho“, „govorim glasno“. S tem pokažeš, da so ti izrazi „šepetam“, „kričim“ neznani. Išči torej

točnih izrazov in ne bodi len ter imenuj vse s pravim imenom, kajti tudi ti nisi brez imena!

Predvsem pa: ne pretiravaj v slogu in ne rabi presežnika! Odkod moreš vedeti, da je bil ta in ta „največji pesnik, pisatelj, državnik, vojskovodja...“? Navadno smo podajanja takih „neresničnosti“ res krivi učitelji.

S presežnikom je v sorodu „prazna“ beseda (fraz). Teh so polni napisi trgovin, predstav in objav. Vsi pa vemo, da se s takim ponujanjem zgublja zaupanje. „Dobro blago se samo hvali“, pravimo. Ob presežniku vem, da je predstava, snov, film in jedača za nič. Učinkovit je torej danes osnovnik.

Šteti z velikimi besedami in spoznal boš njihovo pravo moč! Nikar torej ne rabi prepogosto besed „srce“, „pomlad“, „svoboda“ idr.! Spomni se pravljic, da je bilo nekoč mogoče s pravo besedo ureči duhove, premisli, kakšno moč ima beseda blagoslova ali prekletstva! Zlorabo besed širi najbolj časopisje. Dobro je, da imamo radio, ki nas zopet sili k moči besede.

Še to: velikim mojstrom gre beseda težko iz ust in peresa, ker premočno doživljajo besede, da bi jih razmetavali. Pazi torej, da ne „čvekaš“ niti v govoru, nalogi niti v pismu. Izpili vsako stvar do skrajnosti, da boš imel zavest: „Boljše nisem mogel!“ Svoje najgloblje pa pusti zoreti in mirno čakaj, da se biser v školjki nabere ter s silo besede prodre na dan. To je ustvarjalni molk. Iz njega prihaja slog, prihaja jezik, ki živi!

IVAN ČAMPA:

KADAR SRCE ZACVETE...

Dijaška zgodba.

5.

Prav nalahko naletavajo snežinke. Nebo se temni, zdaj zdaj se bo gosto usul sneg. Z ulice ni čuti nobenega šuma; zdi se, kakor da bi se ustavil čas.

Lenčka sedi v kuhinji na zaboju za drva in krpa nogavice. V štedilniku prasketa ogenj in širi po prostoru prijetno toploto. Iz sobe od časa do časa zaide v kuhinjo vesel smeh. Domača hči se zabava s svojim zaročencem pri učenju italijanščine.

Kadarkoli se začujejo koraki, zatrepea Lenčki sree od vznemirjenja. Pri-sluhne. Pri sosedu zazvoni. Torej ni nič. Ni ga še. Zaskrbljena se ozre na uro.

Dve je. Lenčka še upa. Še zmeraj lahko pride, saj gre avto šele ob treh. Morda se je zamudil s pripravljanjem za domov in bo prišel kar gredoč po denar za vožnjo in ji pokazal spričevalo. Lenčka upa, trdno upa.

V pričakovanju jo zmoti domača hči.

„Lenčka, napravite kavo za dva! Pa kmalu prinesite!“

Po stopnicah se zaslišijo koraki. Lenčka znova prisluhne. Nekdo prav boječe pritisne na zvonček. Hvala Bogu, prišel je! Hitro odloži šivanje in hiti odpirat. Malo ga mora pokarati, ker ji dela toliko skrbi, ko précej ne pride.

Odpre in je razočarana: ni on! Pred vrati stoji berač. Saj mu nima kaj dati. Prav zadnji denar hrani za Vaneta, ki bo prišel iskat za vožnjo. Tudi pare ne

more dati, saj bo še tako premalo. Če mu da kruha, ga ne bo za kavo. D drugega pa tudi nima kaj dati. Smili se ji revež, ki skoraj bos tava v trdi zimi od vrat do vrat. Začne se mu opravičevati in ga sočutno odslovi. Toplo mu je pri srcu, ko odhaja, saj je dobil vsaj prijazno besedo.

Lenčki je neizrečno hudo. Tako bi rada pomagala, a ne more. Gospodične se ne upa prositi. Če bi vedela, da Vaneta ne bo, bi dala vse, saj njej itak ni namenjeno.

Pa na to še misliti ne more. Saj bo prav gotovo prišel.

Tako misli in pripravlja kavo. Roka se ji trese, ko odnese pladenj v sobo. Še zlepa ni bila tako razburjena. Potem znova sede in krpa dalje. A delo ji noče izpod rok.

Skrbeče se ozre na uro. Zdaj bi moral na vsak način priti. Zadnji čas je. Vedno bolj je nestrpna. Po glavi ji roji kopica misli.

Morda se je pri Mejačevih zagovoril in pozabil na odhod. Le kaj neki ima, da je kuhan in pečen tam? Pa da bi šel prej tja kot k njej? Čudno a mora biti že res. Drugače si tega ne more razlagati. Saj drugam nima iti kam. Kaj pa, če bi . . . — Lenčka si ne upa misliti naprej. Saj ni mogoče, da bi ji napravil tako žalost.

Saj je neumna, da si trapá glavo s takimi mislimi. Prav gotovo namerava iti z večernim vlakom. To je še najbolj verjetno. Na postaji jih bo čakal voznik. Nemara da je res tako. Toda spodobilo bi se, da bi prišel in ji pokazal spričevalo takoj, saj vendar vé, kako jo skrbi.

Iz sobe spet udari vesel smeh. Lenčko kar zaskeli pri srcu. Blagor jim, si misli, nekateri se vendar še lahko iz srca nasmejejo.

Lenčka je skoraj nejevoljna, ker se gospodična zdaj zabava. Toliko je še treba urediti za praznike, a Lenčka ne more nič napraviti brez nje. Čakati mora, kdaj se ji bo zljubilo priti. Potem bo pa spet treba rogoviliti pozno v noč.

Končno sliši, kako se ona dva v sobi poslavljata. Ni vajena prisluškovati, zato ropota, da bi ne ujela nobene besede. Kaj jo briga, kaj imata med seboj! — Potem čuti, kako gospodična spremlja svojega zaročenca do vrat, kjer se med glasnim smehom poslovita.

Vsa nasmejana priteče gospodična v kuhinjo.

„Lenčka, na svetu je pa res lepo, ali ne?“ In se smeje še naprej.

„Za nekatere je res.“

Gospodična pogleda Lenčki v obraz in vidi, da ima objokane oči. Nejevolja jo spreleti.

„Ah, Lenčka, že spet jokate! Pa kaj vam je, da ste vedno tako žalostni in potrti?“

„Kaj bi vam pripovedovala, gospodična, saj pomagati mi itak ne morete.“

„Potem je pa spet radi Vaneta, kajne? Da le morete biti tako nespametni! Pustite ga, naj dela kar hoče!“

Lenčki je vsaka beseda nož v srce. Tako ji je, da bi na glas zajokala, a se premaga in požre jok, ki ji sili v grlo, in ne reče ne bev ne mev. V srcu sklene, da bo kar tiho trpela. Naj drugi ne vedo, kako ji je. Saj je ne bi nihče razumel, čeprav bi komu povedala. Zato ne reče gospodični ničesar. A gospodična se ne da odgnati kar tako, čeprav Lenčka želi, da bi šla.

„Veste, Lenčka, pa je res neumno, da se tako mučite zanj. Saj ne bi nič rekla, če bi bil kaj vreden. Pa verjemite, da ne bo nič iz njega, mu rojijo vse druge

muhe po glavi. Poznam se z njegovimi profesorji, ki so mi pripovedovali. Vi bi mu pa vse dali. Zato pa tako dela, ker ga preveč razvajate," jo je zbadla gospodična.

Lenčka se ne more več vzdrževati in bruhne v jok. Tákale frklja jo bo zdaj učila! In da ga razvaja! V nos bi dregnila gospodično, da bi se prevrnila. To je torej razvajanje, če mu dá toliko, da dvakrat na dan jé? Le kaj bi rekla gospodična, če bi se njej, ki se najmaj petkrat na dan zmrduje radi jedi, tako godilo! Prav res, da bi iz kuhinje vrgla razvajenko grdo, če bi smela.

Ker noče iti gospodična sama, se umakne Lenčka. Zapre se v kopalnico in joka, joka . . .

Nenadoma nestrpno pozvoni. Lenčka se hitro obriše in hiti odpirat.

Gospa.

Kot furija odloži plašč in snežke. Potem pride za Lenčko v kuhinjo in vpraša:

„Tak vašega fanta še ni?“

„Ne še, gospa!“

„Ga tudi ne bo! Zdaj sem bila v šoli in so mi povedali, da je padel, kot je dolg in širok. Vedno sem vam pravila, da bo tako.“

Lenčka misli, da se udirajo tla pod njo. Tako ostrmi, da pozabi na solzé.

„Veste, nič ne jokajte zdaj! Zanj se ne izpalča, kvečjemu za denar, ki ste mu ga kdaj dali.“

Gospa hiti kot velikonočna raglja. Hči ji pomaga. Zdi se jima zdaj pravi trenutek, da ji povesta vse, kar mislita o Vanetu. Morda jo bo izpametovalo.

Lenčka je prepričana, da se je ta hip vse zarotilo proti njej. Niti toliko moči nima, da bi se zagovarjala. S komolci je naslonjena na nizko omaro in samo pričakuje novih udarcev, ki padajo kot težki beti na glavo in na srce. Nič več ne more reva. Zdi se ji, da se ji bo zmedlo.

„Kar potolažite se, Lenčka!“ znova začne gospa. „Prav nič vam naj ne bo hudo. Ali se splača jokati zaradi takega smrkavca, ki ne vé, kaj je dobrota in hvaležnost? Vi sami ne izprevidite, da vas kar naprej izrablja, zato mu vedno znova dajete. Prisiljena sem, da to prekinem. Radi vas mi je. Kaj pa bo z vami na starost, če boste zdaj razdali ves denar? Tedaj vam bo pa fige kazal. Zato vam to leto ne izplačam nobenega dinarja več in bom vso plačo jaz spravila za vas. On naj se pa ima, kakor vé in zna.“

„Gospa!“

Lenčka bi rada nekaj povedala, ugovarjala, a ne more.

„Nič, Lenčka! Tako bo kot sem rekla. Vi se pa zdaj pomirite in si vzemite kavo!“ reče gospa in odide s hčerjo v sobo.

Lenčka še zmeraj sloni na omari in vedno bolj čuti kako jo zapuščajo moči. Nič več nima treznih misli. Samo to čuti, da se krog nje temni in da se ne more več držati pokonci. Zgrudi se in omedli . . . —

Ko se prebudi na postelji, se začudeno ozre okrog sebe. Ne more se spomniti, kako je prišla sem. Vidi, da stoji pri postelji gospa in se ji smehlja. Vrne ji nasmeš in zaskrbljeno vpraša:

„Kaj še zdaj ni Vaneta? Saj mora priti, da mu dam za vožnjo, sicer ne more domov . . .“

(Dalje.)

SPOMINI

Dolores.

(Dalje.)

„Ne, Fedora, ne obsojam te. Tudi prej te nisem obsodil, ko si izrekla tiste zle besede.“

„Povejte mi, ali sem res dolžna očeta ljubiti, ko ga pa ne morem? Zakaj je Bog dal tako zapoved, ki je ne moremo izpolnjevati?“

„Bog nam nikdar kaj takega ne zapove, česar ne moremo izpolniti. Poslušaj, Fedora! Ali želiš, da bi bil tvoj oče dober z mamó in s teboj, da bi pošteno živel?“

„Seveda bi rada videla, pa še kako!“

„Ali bi mu potem vse odpustila, kar je mami in tebi hudega prizadel, ter ga skušala ljubiti?“

„Oh, gospod katehet, vse bi zanj storila, že zato, ker bi bila mama tako srečna, če bi bil papa vsaj nekoliko z njo prijazen.“

„Fedora, potem pa moraš zanj moliti, da bi mu Bog dal milost spreobrnjenja. Ali hočeš to storiti?“

„Da, obljubim vam, da bom zanj molila. Da bi me Bog uslišal!“

„Vidiš, Fedora, ti želiš očetu najboljše, kar mu sploh moreš želeiti, namreč, da bi se spreobrnil, ter si pripravljena v ta namen tudi moliti. To je pa prav ljubezen, ki jo Bog zapoveduje. No, ali si se sedaj kaj potolažila?“

„Nekoliko že.“ je rekla še vedno z žalostnim glasom ter začela pospravljati svoje reči. Nato sva odšla skupaj po hodniku. Vrh stopnic se je ustavila in spoznal sem, da ima še nekaj na srcu.

„No, Fedora, kaj bi še rada?“

„Bojim se, da bi gospodična Zemme ne zvedela, kaj sem med veroukom storila.“

„Tega se ti ni treba bati. Jaz ji ne bom povedal, tvojim součenkam sem pa tudi naročil, da ne smejo o tem niti besede črhiniti.“

„Hvala lepa! Sedaj se vam pa moram še nekaj obtožiti. Pri zadnji šolski spovedi nisem bila pri obhajilu.“

„Fedora, to je zadeva tvoje vesti. Saj veš, da nikdar ne vprašam nobene učenke, zakaj ni šla k sv. obhajilu.“

„Prosim, gospod katehet, da vam povem, ker ne vem, kaj bi storila. Pri spovedi nisem dobila odveze, ker sem rekla, da papana sovražim, in nisem hotela obljubiti, da ga bom ljubila. Kaj naj sedaj storim?“

„Kje pa si bila pri spovedi?“

„Pri Placidu.“

„Dobro, idi k njemu ter mu povej, zakaj te ni zadnjič odvezal in da sedaj očeta tako ljubiš, da mu želiš dobro in zanj moliš. Pa bo vse v redu.“

„Ali mu morda tudi povem, kaj sem danes v šoli rekla?“

„Ni treba. Pater Placid bi te ne razumel. Vsega tega mu pa tudi ne moreš povedati, kar si meni zaupala. Sicer si pa te besede izgovorila brez vsakega prevdarka in v naglici. Morebiti ti jih Bog, ki vidi v tvoje srce, ni prav nič zameril.“

„Najlepša hvala, gospod katehet! In... in, če bi potem potrebovala kakega sveta...“

„Prideš lahko vselej k meni ponj.“

Pred šolo sva se ločila. Odšla je počasnih korakov proti Florjanski ulici, kakor hodijo navadno ljudje, ki sta jim skrb in trpljenje vsakdanji kruh.

Dober teden pozneje sem dobil nepričakovan obisk. Prišla je k meni Fedora s svojo materjo. Gospa je bila majhna in drobna, zgodaj postarana, sploh prisina Italijanka. S hčerjo je imela skupno samo črne oči in lase. Na njenem obrazu so se dobro poznali sledovi duševnega trpljenja. Govorila je še precej dobro slovenski, čeprav se ji je takoj na prvih besedah poznalo, da je Tržačanka.

Najprej se mi je zahvalila, da sem tako lepo Fedoro poučil, potem je pa začela hvaliti svojega Fedjo. V njenih očeh je bil najboljši človek, „hudobni ljudje, zlasti pa ženske, ki so vse vanj zaljubljene, ga pa zapeljujejo.“ Slednjič me je prosila, naj poučim njenega moža o dolžnostih do njegove družine.

„Toda.“ sem začel in končal, ker je gospa Marietta takoj segla po robec ter začela jokati.

„Oh, gospod katehet, vi boste gotovo mojega moža...“

Kaj bom njenega moža, je pa izginilo v robcu, ki je bil kmalu tako moker, da je morala Fedora priskočiti s svojim na pomoč.

Moj Bog, jaz sem bil prav tisti, ki bi tega ciničnega brezverca in samopašnika spravil na pravo pot! Gospa Marietta bi se z istim uspehom lahko obrnila na gospoda Valentina Vodnika tam na cvetličnem trgu. On bi prav gotovo nič manj ne opravil kakor jaz. Pa kaj sem hotel, ko sem se bal, da bi se gospa v solzah ne vtopila, in me je Fedora s svojimi velikimi očmi tako proseče gledala?

Nekaj dni potem sem šel po danih navodilih v kavarno „Slon“ (prvikrat in zadnjikrat v svojem življenju), kamor je zahajal Fedorin oče. In res sem ga našel v kotu za mizo, zatopljenega v Prešo. Spoznal sem ga po sliki, ki mi jo je pokazala gospa Marietta. Bil je lep, postaven mož, popolnoma Fedora v moški izdaji. Stopil sem k mizi, vprašal za dovoljenje ter prisedel. Takoj sem spoznal, da mu moj prihod ni bil všeč. Najbrž je pričakoval svojo Dulcinejo. Ko je izginil natak, ki mi je prinesel kapucinca, sem začel svoj boj bojovati, seveda „brez upa zmage“.

Česa pač ne store ženske solze in lepe proseče oči! Mene so spravile v blamažo, na katero še danes nerad mislim.

Pravijo, da se do src staršev najlaže pride po otrocih, in to pot sem tudi jaz ubral. Komaj je pa gospod Fedja zvedel, da ima Fedorinega kateheta pred seboj ter spoznal njegovo namero, je skočil kvišku, kakor bi ga bil gad pičil. Jaz potem sploh nisem prišel več do besede. Povedal mi je, da nimam nikake pravice vtikati se v zakonske zadeve, ter mi je to resnico osvetlil od raznih strani. Pri tem seveda ni manjkalo s pestrimi pridevniki ozaljšanih farjev ter znanih importiranih laških kletvin, s katerimi je bil jako radodaren. Jaz sem se samo tega zavedal, da igram silno klaverno vlogo, ter nisem drugega želel, kakor da bi kolikor mogoče hitro izginil iz kavarne, zlasti še, ker so se začeli gostje ozirati v kot, kjer sem jaz Fedorinega očeta „spreobračal“.

Naenkrat prekine gospod Fedja svojo filipiko ter hiti k vhodu, skozi katerega je pravkar vstopila mlada, po najnovejši modi oblečena dama. Prime jo pod pazduho in pripelje k meni.

„Gospod katehet, to je moja Mara. Poglejte jo dobro! Mislim, da bi tudi vam ne bilo težko izbirati med njo in med gospo, ki vas je sem poslala.“

Tisti dan sem šel domov čez Rožnik, po Večni poti in skozi Koseze, a se nisem mogel znebiti neprijetnega občutka, ki sem ga dobil pri Slonu, čeprav sem naročil samo — kapucinca.

Na binkoštni torek sem srečal Fedoro v Stritarjevi ulici. Šla je po zdravila v lekarno. Ko me je zagledala, je prihitela k meni kar čez ulico, to pa s tako veselim obrazom, kakor ga pri nji še nikdar nisem videl.

„Kajne, da ste govorili s papanom?“

„Sem, pa . . .“

„Vidite, da je pomagalo. Mama je pred prazniki zbolela in papa je tako zelo ljubeznjiv z njo, kakor še nikdar ne. Sam je šel po zdravnika in včasih sedi celo uro pri njeni postelji. Mama je navzlic boleznim kar oživila.“

Meni je bilo, kakor bi bil iz neba padel. „Spreobrnjenje“ gospoda Fedje mi je bila uganka, katere si nisem znal razložiti. Rešila mi jo je šele sestra Dolores tam v Genovi pred Annunciato. . .

Ob koncu leta mi je Fedora veselo pripovedovala, da se je mami na bolje obrnilo, da je papa še vedno z njima dober in da ju bo peljal v Opatijo na počitnice.

Tudi jaz sem po sklepni maši stresel z nog ljubljanski prah ter se šel „od počivat“ na tirolske ledenike. Ko sem se tam zadosti nagrel, namrazil in namočil, sem se vrnil na Breznico, kjer sem ob tistih časih preživel večji del svoje prostosti. Tu me je čakalo Fedorino pismo. Sporočila mi je materino smrt.

„Edino to me tolaži“ mi je pisala med drugim, „da je bila mama zadnje tedne tako srečna kakor že dolgo ne. Papa je bil vedno krog nje, kadar ni bil zadržan, ter ji izpolnil vsako željo.“

To je bilo prvo in zadnje pismo, ki sem ga dobil od Fedore. Zakaj mi ni več pisala, mi je povedala v Genovi. Sramovala se je, ker se je dala od očeta tako grdo za nos voditi. . .

Vse „spreobrnjenje“ je bilo preračunano in nič drugega kakor gola hinavščina. Gospod Fedja je zvedel od zdravnika, da se bo bolezen gospe Mariettie neizogibno končala s smrtjo. Zato je volk oblekel ovčjo kožo. In res je preslepil lahkoverno gospo Marietto s svojim hinavskim vedenjem, da mu je pred smrtjo izročila vse dragulje in ves denar, kar ga ji je še ostalo. Po materini smrti je šla Fedora v Trst, njen oče se je pa civilno poročil s svojo Maro. Gospod Fedja je sporočil ta „veseli“ dogodek svoji hčerki ter ji obenem svetoval, naj kar ostane pri teti, da ne bo srečnega para v njegovih medenih tednih motila.

„Očeta sem potem samo še enkrat videla,“ mi je pripovedovala sestra Dolores. Kar je dobil po mami, je hitro pogнал, potem je bilo pa tudi ljubezni konec. Kakor nekoč mama za njim, tako je potem on drsal po kolenih za tisto žensko ter jo prosil prijazne besede, pa je ni dobil. Odpeljala se je v Trst, on pa z zadnjimi kronami za njo. Iskal jo je po mestu, dokler je ni našel v neki nočni kavarni sredi vesele družbe. Naredil ji je škandal, pa so ga vrgli na cesto, kjer ga je pobral stražnik.

Potem se je več mesecev okrog potikal ter slednjič prišel k nam. Bil je tako zanemarjen, da sem ga komaj spoznala. Da smo se ga znebili, mu je teta kupila vozni list za Ameriko. Od takrat nisem nikdar več slišala o njem. Zanj pa še vedno molim.“

„Kaj vas je pa nagnilo, da ste stopili v samostan?“

„Zbežala sem sama pred seboj vanj,“ se je nasmejala sestra Dolores.

„Sama pred seboj?“

„Da, pa zares. Jaz bi prav tako ljubila kakor mama, pa bi ne bila tako pasivna, kakor je bila ona. Če bi prišla na to, da me mož góljufa, bi ga najbrž ubila. Da bi sebe in druge obvarovala nesreče, sem šla rajši v samostan.“

„Pa ste našli v njem srečo in zadovoljnost?“

„Našla sem v njem mir, v tem je pa vse zapopadeno. Z Bogom, gospod katehet, pa spomnite se včasih v molitvi — Fedore!“

Na pragu mi je še enkrat pomignila z roko v slovo, potem je izginila v cerkvi.

Ko sem šel zamišljen na kolodvor, sem se spomnil, da je nisem vprašal, kakšno je njeno redovniško ime. Zato sem ga ji dal sam. „Sestra Dolores!“ Najlepše dni svojega življenja, svojo mladost, je preživila v grenkem trpljenju...

(Dalje.)

ALEKSANDROVNA:

IZ DEŽELE BAJK IN PRIPOVEDK

Ce se voziš na Notranjsko, si moraš predstavljati, da potuješ v deželo bajk in pripovedk. Strmi klanci, gričevje z redkimi gozdíči, spomini na stare čase, ko so bili tod še gosti gozdovi, po katerih so strašili tolovaji, vse to daje pokrajini poseben čar. Trdi Kraševci, opihani od burje, ki lomi redko drevje in meče opeko s streh, navajeni na snegove, ki segajo hišam čez okna, so nagnjeni ka praznoverju, ki so jim ga vtisnili v duše dolgi zimski večeri. Preživeti ob brleči petrolejki in vnetem pripovedovanju bajk. Pripravljeni so verovati v krdele čarovnic, ki se pode ponoči nad polji, posejanimi z ovsom in ržjo, v divjega, povodnega in gozdnega moža. Spomin na nekdanje dogodke, ki so v zvezi s hajdukom Molkom in njegovimi tovariši, še vedno živi med kmečkim ljudstvom, ki postavlja tega človeka — junaka med višje sile. Niso pozabili na dogodke, ki so se dogajali po rovtarskih krajih že pred sto in več leti, zakaj še vedno žive v ustnem izročilu. Zdaj, ko se širijo knjige tudi med kraškim ljudstvom, je že precej ponehala vera v te tajinstvene dogodke, toda še so v vaseh posamezni ljudje, ki radi pripovedujejo „vestorije“ ali „storije“.

„Teta, povej, no, storijo!“

Ta prošnja se je ponavljala dan za dnem, ko smo v slabo razsvetljeni kuhinji v pozni jeseni ribali zelje ali repo, ruščili koruzo in prebirali fižol, in se nadaljevala še v zimske večere, ko je zunaj naletaval sneg v gostih kosmih in je burja, ostra kraška burja, loputala s polknicami na podstrešju ter silila skozi špranje pri oknih k nam v zakurjeno izbo. Pa nam ni mogla do živega. Kako neki? Saj je tetka, naša dobra tetka, vedno znova nalagala drv v že itak razbeljeno kmečko peč. Potem pa je pripovedovala.

Oh, kaj vse! O ajdovski deklici in pesoglavcih, o čarovnicah, povodnem in gozdnem možu in še o onem, ki je kar naenkrat zrastel pred staro dninaričo Šmucko ob tisti stari tepki, ki se je zdaj že začela sušiti. Ali pa nam je pripovedovala o mrtvecih, ki se ponoči vračajo, ker ne najdejo mira na onem svetu.

Dà, lepo je bilo takrat v tistih večerih. Kako rada bi videla, da bi se zopet vrnili, da bi zopet poslušala nemoteno pripovedovanje drage tete!

1. Mrtva mati se prikaže sinu

Nekega večera smo se zopet pogovarjali o strahovih.

„Res ne vem, ali se je še komu drugemu pripetilo kaj takega. Če hočete, vam bom pa povedala to zgodbo.“ — „Seveda!“ smo vzkliknili vsi obenem in že težko čakali, kdaj bo teta začela.

„To je prečudna zgodba, ki jo boste čuli. Saj veste, da sem bila poročena eno leto in mi je potem umrl mož. Prav gotovo ga je poklicala k sebi njegova mati.“

„Kako pa je bilo?“ smo silili vanjo.

„Le počakajte, šla bom kar po vrsti, kakor so hiše v Trsti,“ se je odrezala.

„Moj mož je bil doma iz oddaljenega kraja. Tam je bil tudi v službi in me je prihajal vsako nedeljo obiskovat. Moral pa je ponoči skozi gozdove, če je hotel sploh priti sem. Takrat še ni bilo lepih poti in cest, kot so danes.“

Tako se je odpravil neke sobote zvečer k meni. Sonce je zašlo, ko se je poslovil od zadnjih hiš in stopal v samoto. Kmalu je zavel večerni hlad skozi gozd in mož se je tesneje zavil v svoj plašč. Naenkrat se mu je zazdelo, da ni sam. Ozre se. Začuden obstoji na mestu, zakaj izza vejevja se mu pokaže svetla prikazen, ki se mu smehlja. In ta prikazen je bila — njegova mati. Oblil ga je mrzel pot in začel je hitreje stopati. Toda kadarkoli se je ozrl, je videl, da mu sledi smehlajoča se prikazen. Pri stari graščini pa je izginila. Moj mož ni bil strahopetec, a mu je bilo tesno pri srečanju, ko je pustil za seboj graščino. Medlo je oblivala mesečina stare, razpadle zidove, ko se je ozrl. In glej: v tisti mesečini je stala njegova mati in ga vabila brez besed v svoje naročje. Zopet je pospešil korake in nadaljeval pot skozi gozd, skrivnostna prikazen mu je sledila, dokler ni ves potan potrkal na vrata naše hiše. Jaz sem ga pričakovala in sem se začudila, kako hitro je prispel. O svojem doživetju mi ni ničesar povedal, čeprav se mu je na obrazu poznalo, da ni nekaj v redu. Dva dni nato je zbolel za boleznijo, ki je ni noben zdravnik mogel spoznati, in tretji dan je umrl.

Pred smrtjo mi je razodel, kaj se mu je pripetilo.

„Nič se ne jokaj, draga ženka,“ mi je rekel. — „Bog je tako hotel in mati je prišla pome. Moli, da boš še ti kmalu za menoj.“

No, pa sem še pri življenju, kakor vidite, čeprav vedno molim, da bi me Bog poklical k sebi. To, kar sem vam sedaj povedala, je čista resnica. Če se bo komu izmed vas prikazal kak bližnji sorodnik, potem se kar pripravite na smrt.“

Teta je nehala svojo povest. Ozrli smo se na uro in videli, da je treba zaspati. Ogenj v peči je pogorel, a peč je še grela. Otroci smo zlezli nanjo in kmalu zadremali, sanjajoč o svetli prikazni.

2. O starem plemenitašu, ki se je križu smejal

„Danes pa dobimo na obisk nekoga, ki zna več ko hruške peč.“ — „Koga?“ smo bili nenadoma vsi nestrpni.

„No, kar počakajte, boste že videli, koga.“

To je zadostovalo, da smo utihnili in pričakovali gosta. Kmalu so se odprla vrata in v izbo je stopila stara Lenčka, ki je pri nas delala od časa do časa. Imeli so vsi radi to dobro ženico, ki je bila znana daleč naokrog po izkušnjah in po povestih. In ker je bila revna, so jo pozimi ljudje vabili v svoje domove, da jih je oživljala z živahnim pripovedovanjem. Tako so jo povabili tudi k nam.

Komaj je stopila v našo hišo, že je zavel nekak starinski duh, ki je spominjal na tiste čase, ko je bila stara graščina še v polnem razcvitu, zakaj Lenčka je bila takrat mlado dekle in je mogla vse opazovati in si zapisati v dušo. In pozneje, ko je graščina popolnoma razpadla in so njeni gospodarji pomrli, je vedela že ostarela žena povedati toliko, da se je marsikdo čudil, kaj vse ve. Pa tudi sedaj, ko je nosila že skoro devet križev na plečih, ni še pozabila tistega, kar je v mladih letih čula in videla: nasprotno, njeno znanje se je spojilo z domišljijo in znala je povedati še več kot včasih.

Torej takega gosta smo dobili v hišo! Otroci smo se stisnili, samo da je imela Lenčka več prostora. Ona pa je vzela iz dolgega žepa, ki ji je segal globoko doli pod starinsko ukrojeno krilo, nogavico in nadaljevala s pletenjem. Malo je pomolčala, nato pa je skrivnostno vprašala:

„Ali poznate tisto storijo o starem graščaku?“

Mi smo seveda odkimali, samo da bi začela pripovedovati.

„Takrat, ko sem bila še mlada in so v graščini živeli še gospodje graščaki, se je dogajalo marsikaj čudnega. Grajski niso več verovali v Boga in zdelo se je, da jih Bog kar nič ne bo kaznoval. Zakaj kolikor je bilo polja, je bilo v grajskih rokah in gospodje so se redili, da je bilo kaj. Zlasti dva sta bila, brata, ki sta bila popolna brezbožnika. Vedno sta si bila v laseh, nista se mogla sporazumeti glede ogromnega posestva. In kadar sta se prepirala, sta klela Boga in vse svetnike, da je bilo groza. Ljudje so se križali in molili, a se nista poboljšala.

Pa vendar ni to trajalo večno.

Nekega dne se je odpravil starejši v oddaljeno mesto, da bi si kaj nakupil in se malo zabaval med tovariši iz sosednih graščin. Bilo je precej pozno, ko se je vračal skozi gozd čez hribe domov. Pot je šla neprenehoma navzdol, voz je kar letel po strmih klancih, gospod pa se je smejal vozniku, ki je zaustavljaval spočite konje.

Ob cesti je stalo znamenje, star križ, ki je prosil molitve za nesrečnika, ki se je tam ubil. Voznik grajskega gospoda se je spoštljivo odkril, oni pa se je smejal in z grdo kletvijo hotel smešiti sveto znamenje. Takrat pa je nevidna roka vrgla konjem pod noge kup kamenja, ki se je valilo in hobnelo v globino, in voz se je naenkrat prevrnil — graščak se je zgrudil mrtev pod kolesa in konji so s kopiti teptali gospodarja. Pa še to ni bila dovolj velika kazen za brezbožnika. Ne dolgo potem se je namreč pojavila vest, da hodi stari graščak ponoči naokrog, pa ne kot človek, ampak kot velik, črn — pes.“

Osupnili smo ob teh besedah, kajti da je graščak postal pes, je presegalo celo našo domišljijo. Toda dokazi so bili preveč jasni — saj Lenčka ni imela navade lagati in smo ji verovali.

„Pa še nekaj! Tudi z njegovim bratom se je zgodilo, kakor je bil zaslužil,“ je pripomnila ženska in se popraskala s pletilko po laseh.

„Ko je zvedel, da se mu je brat ubil, se je zasmejal in se krohotal tako, da ga je zadela kap. Ko so ga položili v družinsko grobnico, se je zgodilo nekaj čudnega. Vračal se je kot duh v graščino in ropotal po sobanah. In oni dolgi Andrejec, saj ga poznate, je videl, da se je v grobnici podil od krste do krste prašiček, ki je imel dar govora in ni bil nihče drugi kakor brat onega gospoda, ki se je ubil v klancih. Taka je kazen za brezbožno življenje!“

Lenčka je iznenada nehala pripovedovati — bolečine, katere je povzročal stari ženi revmatizem v sključenem hrbtišču, so jo prijele, da je zajejala.

„Oh, že zopet me prijemlje. Le kdo bo hodil zdaj domov v takem snegu!“

„Kar tu ostanite, boste že pri nas spali.“

In res je ostala. Otroci smo pa po dolgem posvetovanju sklenili, da bomo šli gledat, ali bo zopet strašil prašiček po dvorani v grajski grobnici.

A se nam ni posrečilo, zakaj čuvaj nas je zapodil, da smo se odslej vedno ogibali tega kraja.

3. O čarovnicah

Mislim, da so še danes ljudje, ki verujejo v čarovnice. Takrat, ko sem bila še otrok, sem imela dosti prilike slišati, kako je ta ali oni „videl“ ponoči kako sosedo, ki je sedela na metli in frčala na njej po zraku. Bajje je zelo nevarno, videti ponoči tako ženščino, ki ti je poslej vedno na sledu in te ne pusti zlepa pri miru.

Tedaj so pripovedovali o stari Ripčovki, kako se je pajdašila s samim satanom in kaj jaz vem kaj še. Zlasti je znana o njej tale zgodba.

Nekega leta, ko je žgalo vroče poletje in so ljudje imeli polne roke dela s senom, je stara Ripcovka, takrat še žena v najlepših letih, ostajala doma, mesto da bi se pridružila grabljicam, ki so hitele vsak dan na Ripcovo senožet. Sosed, živahni in zvedavi ženski, se je to vedenje zdelo sumljivo. In nekega dne se je naredila bolno, da ni mogla z družino na travnik. Ko so vsi odšli zdoma, se odpravi k Ripcovim, češ da bi rada nekih rož za čaj. Pride v kuhinjo — nikogar. Pogled ji zadene na lonce in latvice, ki so stale ob stenah. Čudno se ji je zdelo, da imajo toliko mleka, ko so imeli samo eno kravo pri hiši. Potem nekoliko pomisli in stopi v hlev. Kaj vidi! Ripcovka je vlekla za neko vrv in iz špranje v zidu je brizgalo mleko v že pripravljene posode. Sosea je ostrmela, se čudila, a jo je brž pobrisala, zadovoljna, da je ona ni videla. Kmalu nato so si znale vse gospodinje v vasi razložiti, zakaj njim primanjkuje mleka, čeprav imajo marsikje po dve kravi. Zakaj klepetava sosedja je poskrbela, da se je zvedelo, kaj je Ripcovka. Zakaj ona se je zvezala s samim satanom, ki ji je pomagal na ta način, da je molzla vse vaše krave obenem.

Ljudje so se je odslej bali in ogibali. In bajtar Tonač se je vedno prekrizal, če je srečal to žensko.

„Da mi začara ženo in otroke!“ je godrnjal in se s hitrimi koraki oddaljeval od čarovnice.

Pa to ni edina zgodba. Še dobro se spominjam, kako nam je pripovedovala babica tole storiijo:

Pri nas smo imeli svinjak, kjer so vedno poginjali prašiči. Kolikokrat smo ta hlev pokropili z blagoslovljeno vodo in pokadili z oljko, blagoslovljeno na tri največje praznike. A kadarkoli smo prignali prašiče v ta svinjak, se niso redili in so nazadnje poginili. Slišala pa sem, da živi v Trstu sila vedečna ženska, ki bi mi mogla povedati vzrok tega. In res sem se nekega dne odpravila v Trst k tisti ženski. Povedala sem ji vse, ona pa mi je velela nekoliko počakati. Popila je skodelico črne kave in zaspala za eno uro. Nato se je prebudila in mi povedala:

„Vaš svinjak je začaran. Neka žena, ki se nahaja vedno v vaši bližini, ga je začarala. Toda ko pridete domov, dvignite v hlevu četrto desko, kopljite dva čevlja globoko in našli boste sveže svinjsko pleče. To pleče odnesite tajno na tuj svet, zažgite velik kres s tujimi drvami in vrzite tisto reč na ogenj. Nato vse znova

blagoslovite in čar bo pregnan. Če hočete, vam povem tudi žensko, ki vam je to storila. A reči ji ne smete ničesar, ker se utegne hudo maščevati. Tudi sosedom ne smete ničesar izdati."

Odšla sem domov, storila kot mi je svetovala ona ženska, in glej — vse je bilo res. Odnesele sem potem tisto pleče na tuj svet in ga tam tajno sežgala z drvmi, ki sem jih vzela na skrivaj od sosede. Nato sem hlev blagoslovila in na jesen pripeljala vanj prašička, da bi poizkusila, ali se bo redil ali poginil. In prašič se je redil in ostal zdrav in prav tako drugi prašički, ki so bili v tem svinjaku."

„Ali ste vprašali, katera žena vam je to storila?"

„Ne. — Prav gotovo bi komu kaj izdala in bi bila potem še nesrečna," je končala babica.

JANOŠNA:

TRENUTEK NA VASI.

Po cesti stopa čreda marogaste govedi.

Enakomerno gredo in v tla se ozirajo

in vohajoč zrak, nosnice na široko odpirajo.

Veter piha in maje dolge čopaste repe.

Počasni stari hlapec krevsa za njimi

in požira prah, ki vstaja izpod preklanih parkljev.

V počasnost, ki se ji nikamor ne mudi, pridrvi

rdeča pošast in se v mirno živino zapodi.

Živina se razkropi preplašeno na vse strani,

mlad junec skoči iz strahu čez železno ograjo.

Pošast tuli in tuli, potem zdivja drveč —

za njo oblak prahu — in že je ni več...

Izginilj so čreda marogaste govedi, hlapec in pošast.

sama je ostala bela cesta in gre tiho skozi vas.

MILAN MAŽETOV:

TEMA

Ulice prazne, motne svetilke,

stolp v daljavi iz teme širli,

pesem otožna iz krème predmestne —

temne so, temne moje noči...

Duša je moja žejna svetlobe,

pa je ujeta v tihi ta mrak;

srce mladó je žejno veselja

pa ga je samega sebe strah...

ZVONIMIROV:

EJ!

Ej, to lepo je zvečer,

ko hodim po vasi

v dalj in pisano šir

kot vitez pred davnimi časi!

V DRVARNICI

Mile je šel v drvarnico, kamor je tako rad hodil in kjer je preživel precej uric svojega življenja.

Drvarnica je bila v kleti in zato je bila tam tema. S seboj je vzel vselej majhen kos sveče, da mu je svetila, ko je cepil ali nabiral drva v košaro.

Tako tudi to pot. Tiho je hotel odpreti vrata, ki pa so zaškrpala, kot da bi se jezila nad nepovabljenim gostom, ker jih moti v tako lepem miru, ki si ga vsak želi.

Ko je stopil v drvarnico, mu je zavel naproti mrzel zrak, čeprav je bilo takrat vroče poletje. Nehote si je zapel suknjič in pušnil v roko. Nato je segel v žep po vžigalici, vzel eno ter prasn timer po hrapavem papirju na strani škatlice. Prikazal se je ogenj, katerega je hitro pritaknil sveči, ki jo je držal v roki.

„Rojstvo!“ je dejal polglasno in obrnil svečo postrani, da je kapal vosek od nje na les, kamor jo je potem postavil, da je razsvetljevala ves prostor. Miletova senca se je poznala na zidu. Bila je podobna velikanu z nadčloveško močjo.

Pričel je sekati. Sekira je pela svojo enakomerno pesem: tok, hrsk, tok, tok, hrrssk. Kup sesekanih drv se je vedno večal. Ko se mu je zdelo, da jih je že dovolj, je položil sekiro na skladanico, sam pa je sedel na pregrajo, za katero je bil premog. Gledal je v strop, kjer se je zaletavala muha, ki je hotela priti zopet na prosto, na sonce, dokler ni našla zaželenega izhoda.

Kmalu nato se je plamen sveče čudno zagugal, kar je vzbudilo Miletovo pozornost. Nasmehnil se je in vzkliknil: „Mladost!“

Odslej je opazoval samo svečo, ki je zelo lepo svetila. Drvarnica je bila svetla, kot bi jo obsevala električna žarnica.

„Življenje!“ je pomislil Mile.

Še nekaj časa je tako gorelo, nakar se je utrgal prvi večji plaz voska in se zlil po velikem zaboju na premog, kjer se je shladil in pustil belo znamenje. Zatem se je ulil drugi, nato tretji, četrti in še več. Sveča je bila vedno manjša, na premogu pa je bilo čedalje več voska. Sveča se je pričela boriti za obstoj.

Mile je to videl, se zresnil in žalostno rekel:

„Starost!“ Povlekel je posebno črko „a“, ki je kar značila dolgost življenja.

Ko je odtekel ves vosek, je ostal na robu zaboja samo še črni stenj, ki je gorel s slabim modrikastim plamenom. To ni bilo dolgo. Stenj se je obrnil in zvil. Plamen je postal za trenutek močnejši, toda le za trenutek, kajti potem je takoj ugasnil.

„Smrt!“

Mile je še nekaj časa gledal na kraj, kjer je bila sveča. Potem si je podprl glavo z obema rokama in premišljeval:

„Tudi mi se rodimo, smo v cvetu življenja, na vrhuncu, potem pa gremo naproti smrti, ki čaka vsakega zemljana, da ga preseli na oni svet.“

Potem pa je vstal in premišljaje o življenju odšel.

JOŽE DULAR:
LITERAT

„In verjemi mi, da ne pišem slabo. No, kar se slovnice tiče, ne trdim ničesar. Ne razumem se veliko nanjo. Tudi sintakse ne znam. No, kolikor toliko jo že obvladam, veliko seveda ne. Z ritmom je križ in tudi rime se mi včasih izmaličijo. Pa to je potrebno, da ne zaidem v šablono. Sicer, kdo ne ve, da enoličnost utruja? Tudi same rime niso vedno odrešilne, razumeš? Pestrost v življenju, v pesmi, povsod . . . skratka . . . kje sem že ostal . . . Da, pogoj je razgibanost, razumeš . . . pogoj je . . .“

Literat Peter Vitek se je naglo okrenil proti meni in mahal z roko, kot bi grozil vsem onim, ki nimajo smisla za njegove pogoje. Potem pa si je s hitro kretnjo popravil širokokrajni klobuk in siknil:

„In ti, kaj praviš?“

„Nič, lepo vreme je danes. Barometer se je že zjutraj dvignil.“

„Vprašam te o pogoju! Ti menda niti ne misliš na to! Pišeš kar tako, brez koncepta, brez priprave, brez pametne misli, brez . . . brez . . . morda celo brez svinčnika, skratka napišeš, kar ti pride na misel. E, mein Lieber, ni to glavno, čisto gotovo da ni, prav za prav je, kakor vzameš, to je od tebe odvisno, toda glavno ni . . . glavno je pestrost in sa . . . sa . . . samozavest . . .“

Glas Petra Vitka se je raznežil, postal je skoraj jokajoč. Z obema rokama se je oprijel moje desnice kot človek, ki se potaplja. Pogledal mi je v oči in hitel z besedami:

„In ti ostajaš hladen pri teh besedah?“ me je tresel za roko. „Mislim sem, da se boš razvnel, kot sem se jaz. Pa se nisi! Še smeješ se? Vrag te vzemi z onim tepcem vred, ki mi je natvezil, da sta pestrost in samozavest poglavitna pogoja pri poeziji! In sem mislil, čisto gotovo sem mislil, da je to resnica. Takole je dejal: „Naredi pestro pesem, to je prvi pogoj, to je prav za prav pogoj pogojev in piši uredniku samozavestno pismo; vse drugo pride samo po sebi. Morda boš že čez štirinajst dni slaven. In v pismu omeni, naj ti pošljejo honorar. Brez honorarja ni slave! Razumeš, razumeš dobro, Peter Vitek?“ Tako je rekel, jaz pa sem mu stisnil v roke deset dinarjev — pri prvem honorarju jih dobim nazaj, sem si mislil — mu pomagal obleči suknjo, in odšel je ta vražji človek. In jaz, osel, sem mu slepo verjel! Sedel sem k mizi in pisal. Rim nisem iskal preveč. Čemu? Pestrost bi trpela pri tem. V enem popoldnevu sem naredil tri pesmi, napisal sem koncept za pismo uredniku, in ko sem bil gotov s prepisovanjem, sem vse skupaj zalepil in odposlal uredništvu, ki mi ga je priporočil oni vražji človek. Da ne bi nikoli tega storil. Sam satan me je premotil, da sem naredil to neumnost.“

Peter Vitek se je še vedno oklepal moje roke, krčevito in obupno kot brodolomec v zadnjih vzdihljajih. Ljudje so naju suvali po pločniku in nama stopali na noge. Solze so se mu zablestele v očeh in gotovo bi jokal kot otrok, če ne bi bilo ljudi okoli naju. Tako pa se je zdržal in hlipal kot riba, ki jo vrže ribič na suho.

„Ampak, to ni še glavno, mein Lieber, to ni glavno. Glavno je šele prišlo. Čez dobrih štirinajst dni je spet izšel oni časopis. Zgrabil sem ga v roke, ga previdno odpiral, list za listom, tako počasi, kot bi se nečesa bal . . . mojega imena ni bilo nikjer, obračam zadnji list . . . pač, v listnici uredništva opazim

debelo tiskano Peter Vitek in pod njim odgovor. Skoraj bi zavriskal. Danes se opravičujejo, sem mislil, najbrž jim je zmanjkalo prostora in bodo moje pesmi objavili v drugi številki. In sem bral, obraz se mi je daljšal, usta so se mi odpirala, vse sem videl dvoje . . . o, jaz osel, da sem poslušal onega vražjega človeka!

Peter Vitek je z zadnjim naporom mežikal, da se mu ne bi ulele solze. Stražnik nama je grozil, da naju bo zapisal, če se kljub njegovemu drugemu pozivu ne umakneva z vogla ceste in ne nehava ovirati prometa. In Peter Vitek se je zdramil, potegnil iz žepa kos časopisnega papirja in ga dal meni.

„Na, beri! O jaz tepec! Trnjeva je pot . . . to se pravi, hotel sem reči . . . prekleto ga premikastim, če mi pride še enkrat v roke. Da ne bi nikdar prijel za pero! Potem bi mi bilo vse prihranjeno, tako pa . . . mein Lieber . . .“

Naslonil se je na zid in solze so se mu vlife.

Jaz pa sem razganil papir in bral:

Listnica uredništva.

Peter Vitek: Niste skromni, nikakor ne, pa čeprav je skromnost lepa čednost. Mislimo, da niste tako nespametni, da nam pošiljate svoja nerodna skrpucala pod pravim imenom. Zato dovolite, da iz Vašega psevdonimnega pisma objavim nekaj stavkov. Takole pišete: „Sem šele začetnik, toda čutim in se zavedam, da so moji duševni proizvodi na višku sodobnosti. Pesmi pišem z neverjetno lahkoto, verzi, oziroma rime se mi mimogrede s'pljejo na papir. Doma imam še nešteto pesmi, mnogo boljših kot so te, ki sem jih slučajno imel pri roki. Želim, da bi bile objavljene takoj v sledeči številki, in Vas prosim, da mi takoj z obratno pošto pošljete honorar, ki ga močno potrebujem. Imam namreč velike umetniške ambicije, ki jih brez denarja nikakor ne morem uresničiti. Zatorej še enkrat nujno zahtevam denar in želim, da mi sporočite, kolikeri kvantum pesmi naj Vam pošljem za vsako številko . . . itd.“

Niste skromni v svojih zahtevah, resnično niste! In zato Vam odkrito povemo, da so romala Vaša skrpucala v koš, da je bolje, če se poprimete slovnice in pustite pesmi in poštene ljudi pri miru. Če pa res tako nujno potrebujete denar za svoje umetniške ambicije, se obrnite na mestni socialni urad, ki Vam morda rad preskrbi delo na svežem zraku, da se Vam ohladi prevročna glava. Tak je naš nasvet in zbogom, Peter Vitek!

Vrnil sem mu papir in ga vprašal: „In kaj je bilo potem?“

„Potem, potem . . . vrag ga vzemi, če ga doblim, mu razkoljem glavo, da bo pomnil, kaj se pravi pestrost in zamozavest!“

Peter Vitek si je obrisal zadnjo solzo in krilil z rokami po zraku.

„Potem ni bilo nič, prav za prav, kaj bedočim, potem je bilo šele glayno. Moral bi videti vse tiste, ki so mi čestitali, da sem za prvo silo tako srečno izvozil. Reklj so, da sem lahko vesel, da me uredništvo ne toži radi izsiljevanja denarja, da imam čudovito srečo, da so moje ime smatrali za psevdonim, sicer bi že davno imel opravka z državnim tožilecem. Na vseh koncih in krajih se me drži sreča. Da je ta neprimerno večja, kot moja pamet. Tako so mi pravili in jaz sem se jih otepal, zažgal rokopise vseh treh pesmi se trdno zaklel, da ne primem nikoli več peresa v roke.“

„Verjamem, čisto umljivo, čisto umljivo“ sem mu pritrdjeval. „In kaj delaš sedaj?“

Zamahnil je z roko, izvlekel robec in vzdihnil. „Pusti! . . . Saj to je tisto. Nisem zdržal. Spet sem pisal. Tokrat s svinčnikom, ker se se zaklel, da ne vzamem nikdar več peresa v roke. Sam sem hodil od uredništva do uredništva. In včeraj so v nekem uredništvu zaloputnili pred mano vrata, da sem se spotaknil in odletel po stopnicah. O, mein Lieber, še sanja se ti ne o zakonih letanja po stopnicah . . .“

Divjegrenko se je nasmehnil, se z rokami potipal po hrbtu in nogah ter se odzibal v mrak, ki je padal na cesto. Zamahnil je z roko v pozdrav in jaz sem gledal za tem čudnim človekom, ki je s svinčnikom pisal pestre in zamozavestne pesmi samo zato, da so ga uredniki metali po stopnicah.

FRANCE KUNSTELJ:

DRAMA ŽIVLJENJA

Tihi in mrzli so moji večeri. Z glavo bulim pod zeleno svetilko in v trdih črkah iščem toplote svojemu srcu. Dež leno liže enotna stekla in polzi na pločevino.

Ne vem, zakaj se ravno ob takih urah zmeraj zdrznem. Misli se mi zapode iz knjige daleč, daleč — sam Bog jih blagoslavlja. Neka čudna sladkost mi sede na vroča lica in v dušo se naseli skrivnost, ki ji ne bom vedel nikoli imena. Spomin na leta, ko sem capal še bos v življenje, me vsega tako prevzame, da začutim neizmerno hrepenenje po nečem daljnem, po nečem lepem, svetem in — gorkem . . . Bog mi je blizu, zdi se mi, da čutim njegovo toplo desnico in . .

Na prečo so me počesali, ko sem odložil poniževalno otroško obleko. Sonce se je ljubeznivo smejalo kakor zmeraj, saj tako se mi zdi, kadar gledam tista leta. Nisem še vedel, da se tudi „igra“. Pa smo se spomnili in poskusili v sosedovem klanecu. Prva igra! Samo tega se še spominjam, da smo vsi igrali in vsi gledali — pa veseli smo bili in srečni, ker smo se o tem samo med sabo pogovarjali, domači še vedeli niso, da znamo že igrati. Pa smo spet nastopili na sosedovem podstrešju pod tistimi trhlenimi in pajčevinastimi trammi. Prinesel sem vijolice. Ko se je „zastor“ razgrnil, je prijetno zadišalo v tiho seno. Toplo je bilo, morda še vroče. Prišlo je med nas nekaj — več kot sreča, več kot mir in zadovoljnost, še več kot ljubezen, ne vem, morda sam dih božje sladkosti, samo to vem, da je bilo toplo, zelo toplo in prijetno.

Mahali smo jo v šolo. Razdelili so nam spet vloge, da bi igrali v Domu. Nobeden se jih ni branil, saj smo drug drugega navduševali. Spet je zasijalo prijazno sonce in toplo je postalo po cestah, v šoli in doma. Pustili smo kapeljne na potoku, skrivanje po kozolcih, lovenje na travniku, zbijanje svinjke, balinanje s kamni. Mati je kuhala večerjo, mi pa smo se zmuzali v temno sobo, da še vedela ni, da smo doma. Zaživelo je v mračni tišini, kralji devete dežele in kraljice so se sprehajale v svojih zlatih ornatih okoli naših glav, vitki kraljeviči, principi in dvorni norčki, divji mož in gozdne vile, škrti in jagababa, uboga deklica in mačeha — vse je šumelo in vrelo tako živo pod nami v božji tihoti, da smo pozabili na sladek močnik, ki nas je čakal v kuhinji. Sanjali smo cele noči in si na tihem pripovedovali skrivnosti.

Nedelja. Nestrpno smo jo pričakovali. Pri maši. Naše molitve so bile sanje. Podili smo svoje male misli po odru in Bog nas je imel rad. V tenkih vijugah d'šečega kadila je plesala sončna dežela, sivi kralj in njegov kuhar. Pritajeno smo si šepetali, kaplan nas je posvaril, pa se nam je zdelo, da hoče le reči, naj bolj po tihem mislimo. Komaj smo dočakali popoldneva, ko smo imeli nastop.

Igra se je začela.

Sonce je posijalo.

Igra se je končala.

Življenje je teklo, mi ga nismo videli.

Igrali smo še in še. Tudi sonce je zmeraj prijazno in toplo sijalo . . .

Nekega dne so nas spet poklicali, da bi nam razdelili vloge. Čudno: neradi smo prišli, branili smo se vlog, pa nič ni pomagalo, vsak je moral svojo vzeti. Zazdelo se nam je, da ni bilo glavnih vlog, tudi stranskih ne in nemih . . . Nič nam niso napovedali skušenj, nič se nismo mogli pripravljati.

Neslišno in nevidno se je zastor dvignil, kakor dih umirajočih je zavelo mimo naših obrazov. Ni zazvonilo, da bi se pripravili za nastop, samo polagoma se je zmračilo in mrzel veter je potegnil . . .

Predstava drame življenja se je pričela.

In zdaj igramo, igramo, igramo . . .

Igramo vse od kraja: šale, burke, farse, veseloigre, komedije in tragedije. Mine dan, ugasne luč,

mine noč, ugasne luč, mi pa igramo, ker igrati moramo.

Vsak je samemu sebi prepuščen, kakor pač zna svojo vlogo. Marsikomu se včasih zatakne, marsikdo se v vlogi ne znajde, marsikdo v svoji vlogi ne živi, marsikdo svoje vloge ne doživlja. Čudni so prizori v tej drami življenja, čudna so dejanja, prehudi so včasih zapleti, veliko jih ne znamo, še več jih ne moremo razrešiti. Tudi režiserja nimamo, samo ravnatelj je za nami.

Zadnjič sem srečal na ulici prijatelja.

„Tudi ti igraš, saj že veš. Kako se kaj učiš vlogo?“

„Preklete, ne zmorem! Nazaj jo bom nesel.“

„Ti, nikar . . .“

„Saj vidiš, kako drugi! Tisti . . . onè . . . je tudi.“

Taki smo. Majhni, čisto majhni in slabotni, ko se zavemo, kaj igramo. Zdaj zgine z odra eden, zdaj drugi; pa pride na njegovo mesto že tretji.

Kdaj bo padel zastor?

Danes, morda jutri . . . ne vem.

Samo to vem, da bomo nekoč izginili s pozorišča vsi, prav vsi. Pa bomo stopili pred Ravnatelja vsi enaki, brez šmink in lasulj, brez orodja in orožja, brez kostumov in rekvizitov, brez vlog in brez vsega. In dajali bomo pred svojega Ravnatelja svoje račune, kako smo igrali dramo svojega življenja.

MARIJA LVENČARSKA

(Narodna)

Mežnar zgodaj zjutraj vstane,
jutranjico gre zvonit.
Srečala ga je Marija,

o! Marija lvenčarska.
Mežnar pa Marijo vpraša:
„Oh, Marija, kam pa greš?
„Jaz grem iz lvenčarske fare,
grem v faro bistriško.“
Mežnar pa Marijo prosi:
„Oh, Marija, ostan' pri nas!
Al' ti manjka sveč na oltarju,
Al' ti manjka svetih maš?“
„Men' ne manjka sveč na altarju,
men' le manjka časti in slave,
ki jo v lvenčarski fari nič ni.
Če pa prav pri vas ostanem,
na oltarju več ne bom.
Pod zvonikom si bom mesto zbrala,
tam ti bom prebivala.
Tam me bodo častil' in slavil'
stare žene, star' možje.“¹

Zapisal Viktor Gregorač,
ilustriral France Kreuzer.

MILAN MAŽETOV:

POGOVOR

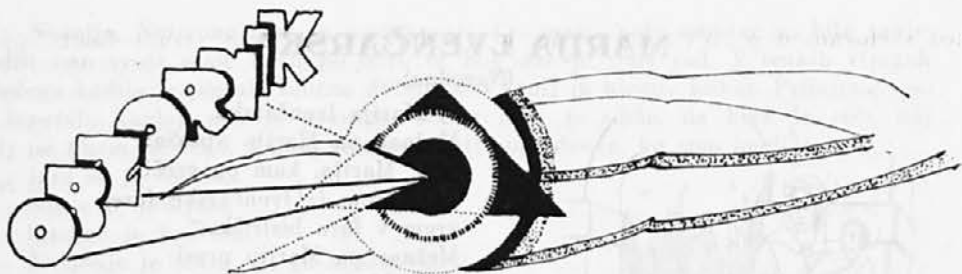
Zakaj si utihnil in v temo strmiš?
Ali se tudi ti je bojiš?
Glej, kakor zver med drevjem preži.
gleda na me in molči, molči.

Draga, nikar se teme ne boj.
sladek in blag je njen napoj:
tiho zakrije tisoč strahot,
mehko ovije tisoč sirot.

Le ona posluša utripe srca,
le ona jim prav odgovarjati zna.
Draga, nikar se teme ne boj —
svetlo je v najinih dušah nocoj.

¹) Prim. inačico v Lavtižarjevi „Junaški dobi“ str. 54! Op. ur.

NOVE KNJIGE

Janez Cigler: Sreča v nesreči. Priredil dr. Rudolf Kolarič. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Str. 160. Cena broš. Din 9.— (12.—), vez, Din 18.— (24.—). — V 11. zvezku Cvetja iz domačih in tujih logov smo dobili prepotrebno šolsko izdajo prve naše originalne povesti: Sreža v' Nesreži, ali /POPISVANJE/ zbudne sgodbe dvéh dvojzhtikov. /Poduzhenje starim in mladim, révnim in bogatim./ Spisal in na svitlo dal /Janes Ziegler/, Fajmashter per s. Tilni v' Vishnjigori. /V' Ljubljani./ Natisnil Jahf Blasnik. /1856/. Na prodaj per Janesu Klemensu, bukvozezu. Str. 37). Upoštevajoč vso dosedanjo literaturo o Ciglerju (Levstik, Kidrič, Burián in še Al. Uršič), nam je profesor Kolarič v Uvodu podal Ciglerjevo življenje in njegov razvoj in slovstveno delo ter se zlasti temeljito pomudil ob tej naši prvi izvirni povesti ter analiziral njen postanek, snov in zgodbo, opozarjajoč na možne sodobne vplive, zlasti na Krištofa Šmida, pokazal zgradbo s pregledno tabelarno razvrstitvijo povesti, označil osebe in poudaril miselne in oblikovne osnove, se pomudil ob jeziku ter še podčrtal pomen, o katerem je zapisal že Levstik: „Da ravno ta knjižica v lepoznanstvem oziru ni brez hib, vendar ji še zdaj nimamo vrstnice: vendar bi se naši povestničarji marsikaj lahko učili iz nje.“ Uvodu sledi povest, ki je doži-

vela doslej štiri izdaje — 1856 in potem brez pisateljeve vednosti 1858 in 1840. vse tri izdaje skupaj „za tiste čase v naravnost neverjetni nakladi 3050 izvodov“, in še Tomšičevo 1882 — a bila vendar redkost, da je bil srečen, kdor jo je do „Cvetja“ dobil v roke in jo mogel brati. Po sto letih bo zdaj zopet šla ne samo v šole, temveč jo bodo s prav takim veseljem kakor tedaj tudi danes brali naši ljudje, ker je še vedno ena naših najbolj privlačnih ljudskih povesti.

Knjige Družbe sv. Mohorja za l. 1937. Letos je poslala Mohorjeva družba 43 tisoč 366 udom v rednem izdanju Koledar za leto 1937, (str. 125), Slovenskih večernic 89. zvezek s povestjo „Lovrač“, ki jo je spisal Jan Plestenjak, (str. 104), Leopolda Andračja „Elektriko“ (str. 158), dr. Josipa Mala „Zgodovino slovenskega naroda“ (str. 857-960) in še 11. zv. „Življenja svetnikov“ (str. 49-176). — **Koledar** prinaša po običajnem uvodnem gradivu predvsem poučne sestavke. Z „Dizendajem“ pokaže F. S. F. današnje vrste brezposelnih in kako bi jim bilo treba pomagati. Janez Avsenek obravnava „Naše gospodarske težave“. Lea Fatur je ob narodni pesmi „Pelj so jo mamca moja“ spisala zanimivo legendarno zgodbo. Franjo Neubauer je v preprostih verzih zapel „Krst v kleti“, ki ni kdove kaj poetična snov, čeprav jo poživljajo posrečene Justinove ilustracije. Sadržereje bo zanimala Flegova razprava „Ameriški kapar — nevarnost za našo sadje“. Dr. Vinko Šarabon podaja „Pre-

gled svetovnih dogodkov", nakar sledijo „Sveži grobovi“. Nad vse zanimiv je zemljevid Mohorjeve knjige s spremnim tekstom, ki nam pokaže, kako se je udomačila in razširila Družbina knjiga na našem ozemlju. Pavel Slapar je prispeval sestavek „Katoliška cerkev po svetu“, dr. Lovro Sušnik, avtor Akademskih poklicev, skuša v svojem članku „Kako priti do kruha“, povedati mohorjanskim staršem; kakšen je danes položaj v posameznih stanovih, in dati nekaj praktičnih navodil, kako naj iščejo za svoje otroke prave poti do kruha. — Ing. Iv. Oblak obrazloži kmetu „Zakaj naša živinoreja nič ne nese“, ing. V. K. pa „Kaj je naši izstradani zemlji najbolj potrebno“. Sleherni Mohorjan se danes zanima tudi za visoko politiko, zato bo z zanimanjem bral razkritja, ki mu jih daje Alojzij Kuhar „Za odrom svetovne politike“. Svežim grobovom naših kulturnih delavcev se h koncu pridružijo še strani „Dragim rajnim v spomin“, nakar sledi še nekaj drobža. Koledarska vsebina je torej mnogovrstna in bo s svojo koristnostjo in poučnostjo zadovoljila, zlasti še, ko je bogato ilustrirana.

V Večernicah se je Jan Plestenjak z „Lovračem“ prvič predstavil z daljšo povestjo v samostojni knjigi. Kakor v svojih krajših zgodbah, tako je tudi z Lovračem srečno posegel v kmečki svet svojih škofjeloških hribov in zajel iz predvojnega in povojnega časa življenje naših hribovcev. Lovrač, najstarejši izmed deseterih s prešerne Poljančeve kmetije pod Sv. Mohorjem, se je z branjem in pri vojaki navzel duha, ki ni prav nič v skladu z običajnim življenjem v hribovski vasi, radi česar mu tudi oče ne da posestva, čeprav je že star. Po sporu pride za hlapca k Adamovu, ki umre in prepiše posestvo rejenki Jeri. Z Jero se vzameta, a Lovrač se je čutil hlapca na tem gruntu in se odpravil na Prusovsko h knapom. Čez dve leti se vrne in si z

zaslužkom kupi svoj grunt Conte, kjer se je oklenil zemlje z vso strastjo, zavedajoč se, da dela res na svojem. Otroci doraščajo, a so vsi po materi, kar Lovrača jezi, da živi po svoje, dokler ne spravi žene pod rušo in se mu začno otroci upirati in se razbegnejo v svet. Pa se v drugič oženi z Marijanico, ob kateri doživi maščevanje za vse hudo, ki ga je bil prizadejal prvi ženi. Vara ga in pride tako daleč, da ga zastrupi, kar Lovrač hrust še prenese, a Matevževi svinčenci iz zasede ni ušel... Plestenjak prijetno piše in v lepem jeziku. Mohorjani so to njegovo zgodbo gotovo z velikim veseljem brali.

Leopold André, profesor na prvi realni gimnaziji v Ljubljani, je s svojo Elektriko, njenim proizvajanjem, uporabo in nevarnostjo, gotovo ustregel v času elektrifikacije najširšim slojem, ki imajo opraviti z lučjo naše dobe. Njegova knjiga ima namen, kakor sam pravi, da seznani odjemalca električne energije, zlasti pa mladino, ki se tako rada zanima za električne pojave, z vsem, kar je o električnem toku neobhodno treba vedeti. V obliki dvogovora obravnava pisatelj vso snov, izogibajoč se vsake teorije, tako poljudno, da jo mora razumeti vsakdo, bodisi učenec osnovne šole ali preprost odrasli človek. Vso živahno razlago spremlja še 151 slik, dva zemljevida in nešteto obrobnihih sličic. Da bo ta knjiga dobro služila tudi srednješolcem, ni treba posebej poudarjati.

V 14. zvezku Malove Zgodovine, ki podaja najnovejšo dobo, smo še vedno v razgibanem revolucionarnem letu 1848 in njegovem reakcionarnem obdobju. V poglavju „Zadeve nekaterih stanov in ustanov“ se seznanimo z zahtevami kmetov, z zemljiško odvezo in splošnimi gospodarskimi razmerami, kako je bilo s Cerkvijo ob prevratu — ta čas nastopa Slomšek in tedaj se je ustanovila tudi Družba sv. Mohorja, ki je prvo leto po-

slala v slovenski svet 3925 knjig svojim 785 udom! — Posebno zanimivo razpravlja pisatelj o spremembah pri ljudskem šolstvu in o srednjem in višjem šolstvu tedanje dobe, ko vidimo, kako si je polagoma slovenščina utirala pot v hrame Modric. — V 7. poglavju „Z novim cesarjem v novo smer“ vidimo, kako je sprememba na prestolu povzročila novo vladno ustavo, kakšna je bila javna uprava, ko se je uvedel občinski zakon, se ločilo sodstvo od politične uprave okrajnih uradov, glavarstev, ki so se združila v okrožna (kresijska) oblastva in sestavljala deželo, ki jo je vodil cesarski namestnik. Ko se je „menjal veter“ radi razmer na Ogrskem in po praških in dunajskih nemirih, je nastopil Bachov režim, ki je pregnal vse, kar je kolikaj spominjalo na svobodo in narodno zavednost. Valovi, razburkani 1848, so pa le ostali . . . Tudi ta zvezek je bogato ilustriran; zlasti so pomembni v faksimilu ponatisnjeni oklici in pisma ter razni drugi dokumenti iz prezanimive dobe našega političnega rojstva.

Življenje svetnikov prinaša v tem snopiču svetnike od 7. julija do 2. avgusta. Poleg dr. Fr. Jakliča, ki je obdelal 22 življenj, sodelujejo to pot dr. Fr. Jere, Jernej Pavlin, dr. Franc in Aleš Ušeničnik ter Alojzij Stroj. Vsa življenja so pisana v lepem jeziku. Nekatere svetnike spoznamo tudi po slikah, a želeli bi bilo, da bi sledeči snopiči imeli več podob. Saj imamo dovolj slikarjev, ki bi tudi v Življenju svetnikov radi pokazali svojo uemtnost!

Ob tem rednem letnem daru Mohorjeve družbe moremo le želeli, da bi se število njenih udov pomnožilo in da bi ne bilo slovenske hiše, v kateri ne bi bil kdo član te naše najstarejše književne družbe, Slomškove ustanove.

(Dalje.)

POMENKI

F. P. Vaš „Pokop ljubezni“ je preprosta črtica, ki je sicer v splošnem lepo pisana, a vendar prepovršna. Globlje bi morali zajeti, da bi zgrabila.

V. M. Vaših pesmi sem bil res vesel, so vse dobre. Prve tri bom gotovo priobčil, ob zadnji imam še pomislek. Oglasite se še kaj, samo drugič glejte, da boste pošiljko zadostno frankirali!

Rusalka. V humorju ste menda bolj doma ko v resnih motivih. „Hrošče“ prihranim za pomlad, ko bo njihov čas.

Iztok. Cikel o letu ni slab, ima v vsej svoji preprostosti nekaj lepega, da sem bil kar zadovoljen z njim. Nemara ga o priliki priobčim. Upam, da se boste poslej še večkrat oglasili!

France Dolenjski. Z „Miklavžem“ ne bo nič, je le prešibko pisan. Motite se, kader mlajših je lahko zadovoljen. Seveda, ni vse tako, kakor bi rad, a temu je kriv premajhen obseg lista. Le potrpite in zadovoljni boste, kakor ste bili ob prvem zvezku. Pesem je slaba, „Pismo“ pa spet dobro in pride kdaj pozneje na vrsto. Tudi Vam bi svetoval, da pravilno presodite težino pisma, ko lepите znamke.

Kam!l. Sodeč po Vaši prvi pošiljki, mislim, da se boste razvili v dobrega humorista. Motiv „Stanovanjske odpovedi“ bi zaslužil, da bi ga temeljito predelali, ker je res zanimiv. Razmerje med gospodarjem in najemnikom bi morali napraviti verjetno, ker tako kot je zdaj, je le čudno, da se ne poznata. — Zgodba o kihanju nič posebnega, pač bi bil Ribničan z žabo, če bi bil nekoliko bolj šegavo pisan. — Drugič pišite samo na eno stran!

Otmár Planinko. Saj je še nekam lepo pisano, a vendar ne tako, da bi bilo vredno tiska. Pričakoval sem, da bo bolj zanimivo. Upam, da boste boljši, ko se omejite na posamezno turo.

Alojzij Grozde. „Božična“, ki bi jo nekoliko opiljeno lahko priobčil, je pri-

šla prepozno. „Miha se vrača domov“ pa bi mogel priobčiti samo na tem mestu, ako bi imel prostor, v zabavo in kratek čas. Obe pesmi sta pač prvenki, a kažeta, da Vam ritem in rime ne delajo posebnih težav, zato upam, da se boste še oglasili in da bodo v prihodnje Vaše pesmi vedno boljše. Svetujem Vam pa, da se seznanite s sodobno našo pesmijo in da Breznika ne podcenjujete!

Milan Mažetov. Sodeč po prvih vaših pesmih, upam, da se boste še oglasili. Vse štiri pridejo na vrsto. Tu in tam je sicer še kaka neubranost, a ni tako huda, da bi je ne mogel zabrisati. Če bi vsi začetniki tako skromno sodili o svojih prvencih, bi bržda mnogo bolje pisali. Matematike seveda kljub temu ne zanemarjajte in se je tudi poprimite, da se lahko tudi z njo postavite!

Tine K. V svoji novelici ste segli v trpko sodobno dijaško življenje, a vtis imam, da ste ostali samo pri zunanosti, zgodbi, ki ste jo podali sentimentalno plehko. Nemara boste kdaj pozneje obdelali ta motiv s potrebno psihološko globino in pa v — boljšem jeziku. Glede onih robotosti: vse bi lahko povedali, a pravi način bi morali najti. Tako kot ste jih Vi podali, so hujši kakor v kakem propagandnem članku. V leposlovju tako res ne gre!

Fr. Š. Kakor druge Vaše stvari, tako je tudi „Križna gora“ dobro pisana, le rad bi, da bi bila nekoliko bolj strnjena. Če bom tu in tam kaj črtal, ne bodite hudi. Ako bi sami hoteli popraviti, bi mi bilo še ljubše. Na vrsto bi prišlo proti koncu leta. Tudi „Menka“ bi rad priobčil, a ne vem, kako bo s prostorom.

Stupoški. Vaša črtica „Srce je krvavelo...“ je sicer z občutjem pisana, a dogodek sam je vendar preneznaten, vsaj tak, kakor ga podajate. Seveda bi otrokovo smrt lahko zajeli tako, da bi bila vrdna črtice. Ne smeli bi ostati samo pri opisu.

T. K. Ugankar svojih ugank in zank pač ne bo reševal! Sicer se pa priporočam, da se še kaj oglasite.

P. S. „Idila“ in „Vinjeta“ sta preneznatni stvarci, da bi ju mogel priobčiti. Če je to res začetek, boste polagoma že še kaj boljšega napisali.

Fjodorov. Pesem bom nekoliko opijil jo potem priobčim. V Vaših letih bi kajpada pričakoval, da bi bili bolj doma v sodobni pesmi. Tudi se mi zdi, da kdo ve kaj ne berete, ker sicer bi bil Vaš jezik boljši!

Popravek. V zadnji številki je tiskarski škrat prav velikih kozlov. Ne bom tu nekaj prav velikih kozlov. Ne bom tu vseh navajal, saj so jih gotovo naročniki sami opazili in popravili, omenim naj le, kako se je spravi nad nesrečno Mlakarjevo „Dolores“, ko ga urednik ni imel več v oblasti, da bi ga pregnal. Na strani 87 je neusmiljeno razmetal nekaj odstavkov: Za odstavkom, ki se konča: „No, Mara, stopi bliže!“ mora priti odstavek, ki se pričinja: Jaz hitim v sobo... Šele za tem odstavkom mora slediti: Slednjič je bilo mami le preveč...

Nagradne knjige. Poleg knjig, ki smo jih zadnjič navedli, smo dobili še nekaj novih. Tiskarna Merkur nam je poslala 20 izvodov svoje „Male knjižnice“, in sicer 5 izvode „Horacijevih pesmi“ v Skerljevem prevodu, 5 izvode Nerudovih „Malostranskih povesti“, 5 izvodov Stowezeve „Koče strica Toma“, 3 izvode Stormovega „Jezdeca na sercu“ in 3 izvode Goethejevega „Egmonta“: g. insp. Ivan Dolenc je poslal še 10 izv. Krekovich „Zbranih spisov I.“, Vebrovo „Knjigo o Bogu“ in Bradačev „Latinsko-sovski slovar: g. ravnatelj V. Zor pa je daroval „Zbornik Krog“ in „Zlate zgodbe“. — Uprava se vsem prav iskreno zahvaljuje, dijaštvo pa opozarja, naj upošteva naš oklic in naj pohiti s celotno poravnavo naročnine, da pride pri zrebanju v poštev!

ZANKE IN UGANKE

1. SPOMENIK.

(Vider Ciril, Ljubljana.)

1	23	24	12	29	30
2			13		
3			14	31	
4	25		15		
5			16		32
6	26	27	17		
7			18	33	
8			19		
	9	28	20		
10			21		34
11			22		

Vodoravno: 1. 5. skl. ženskega imena. 2. del obraza. 5. hitra hoja. 4. del voza. 5. nikalnica. 6. človek. 7. prva žena. 8. člen (v nemščini). 9. kakor 5. vodoravno. 10. glavni števnik. 11. zelo (v koroškem narečju). 12. močan. 15. žuželka. 14. klic na pomoč. 15. žensko ime. 16. domača žival. 17. okrajšava za Jadransko stražo. 18. del časa. 19. vodna žival. 20. pogojni veznik. 21. ima vsak človek. 22. najboljši Prešernov Prijatelj.

Navpično: 25. očak stare zaveze. 24. utrinek ognja. 25. povratno-osebni zaimek. 26. domača žival. 27. sij. 28. kar osel zna. 29. izraz pri kartah. 30. blagajna po domače. 31. vrsta žita. 32. ptica. 33. egipčanski bog. 34. vrsta pesnitve.

V 1. vrsti navpično dobiš ime slov. pesnika v 4. vrsti navpično ime slov. pisatelja.

2. POSETNICE.

Gal Usaš
Klis

P. n. Niko Dirosič
Kamnik

Dr. Joža Pevokin
Unec

Albin J. Tenč
Varna

Nagrada za prihodnje žrebanje: Koledar Družbe sv. Mohorja za leto 1957.

Rešitev zank in ugank

1. Konjček: Vsem ugankarjem vesele božične praznike in srečno novo leto!

2. Črkovnica: Sonce se od daleč skriva,
vrana leta okrog hiše,
zunaj tenek veter piše,
tla pa debel sneg pokriva.

Prav so rešili: Franc Kosmač, četrtošolec, Janez Ogrin, tretješolec, Alojzij Grozde in Alojzij Vovk, drugošolca, vsi v Ljubljani; Božo Kantušer, gimn. Celje; France Modrinjak, kaplan, Loče pri Poljčanah; Edmund Mom, Radvanje pri Mariboru in Jože Resman, tretješolec, St. Vid nad Ljubljano.

Izžreban je bil Edmund Mom, ki dobi Ciglerjevo Srečo v nesreči.

V Jugoslovanski knjigarni si naročite sledeče knjižne zbirke:

Leposlovno knjižnico
Ljudsko knjižnico
Zbirko domačih pisateljev
Zbirko mladinskih spisov
Kosmos

za malenkostne mesečne obroke. Zahtevajte naš Vestnik, ki ga pošljemo brezplačno z natančnimi podatki.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI

Diafilmax Skioptični aparat za društva in šole! Velikanski odjem v drugih državah. — Nastala je nova industrija!
Za katehete! Verski pouk s projekcijo! — Teža aparata 2.300 gr. Velikost 30x14x25 cm. Za vsako elektr. napetost! Diapozitivi na filmu! 60 diapozitivov tehta nekaj gramov! Ogromna izbira kulturnih serij. Okoli 500 katoliških verskih serij! Najcenejša projekcija. Do 4 m široke slike! Cena D 1.750.- — Cenik zastoj!
Drogerija Gregorič **Ljubljana, Prešernova 5**

DIJAKI!

Obiskujte Ljudsko knjižnico v Ljubljani, Miklošičeva c. 7/l., ki Vam nudi bogato izbiro knjig za nizko izposojevalnino.

NOVA ZALOŽBA LJUBLJANA Kongresni trg št. 19.

SOLSKE POTREBSČINE za vse šole, učila, zvezki, barve, risalno in tehnično orodje, nalivna peresa.

KNJIGE: šolske, leposlovne in znanstvene. Tuja literatura v vseh jezikih. Cankarjevi in Finžgarjevi zbrani spisi.

OPOZORILO! Na polovico prvotne cene in še več so znižane pomožne knjige za dijake, tako: Kelemina, Literarna veda; Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; razni prevodi iz klasičnega slovstva i. t. d.

LJUDSKA POSOJILNICA V LJUBLJANI

registr. zadruga z neom. zavezo
Miklošičeva cesta 6
(v lastni palači)

obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri

NOVE VLOGE, vsak čas razpoložljive, obrestuje po 3%

? ALI POZNATE SLOVENSKO ZAVAROVALSTVO ?

Zadnja desetletja prejšnjega stoletja so v slovenski gospodarski zgodovini zelo važna. V konsumnih društvih in blagovnih ter kreditnih zadrugah je našel slovenski človek rešitev iz spon tujih kapitalistov in se osamosvojil.

V enem dolgo časa ni mogel stopiti na lastne noge — v zavarovalstvu. Naši ljudje so bili v tej važni gospodarski panogi često prepuščeni na milo voljo tujcev, ki so iz nesreče našega človeka kovali zlate kapitale.

Pa je šinila tudi tu rešitev v letu 1900 z ustanovitvijo samostojne slovenske zavarovalnice

Vzajemne zavarovalnice v Ljubljani

Tekom 35 let se je Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani iz skromnih početkov razvila v mogočno gospodarsko podjetje, ki ima v elementarnem oddelku 21 milijonov, v življenjskem pa 29 milijonov kritnih sredstev. Letni premijski donos znaša v elementarnem oddelku približno 10 milijonov, v življenjskem pa nekaj nad 5 in pol milijona.

Za enkrat vodi Vzajemna zavarovalnica naslednje panoge:

- a) **ELEMENTARNI ODDELEK.** požarno zavarovanje, steklo, jamstvo, kasko, nezgode vlom in zvonove.
- b) **ŽIVLJENJSKI ODDELEK.** življenjsko in rentno zavarovanje v vseh kombinacijah, dalje v posebnem oddelku
- c) **KARITAS.** posmrtninsko zavarovanje.

Slovenski izobraženec mora poznati zgodovino in pomen slovenskih gospodarskih institucij, da ve prav svetovati in prav tolmačiti vsakemu slovenskemu gospodarju, ki se z zaupanjem obrne nanj za nasvet.